

УДК 330.341: 659.235

**ЕЛЕМЕНТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПІДСИСТЕМИ
У РОЗВИТКУ ДОРАДНИЦТВА**

Н.А. Рогоза, ст. викладач

Визначено та обґрунтовано напрями інноваційного процесу, його структуру та місце в дорадництві й системі інформаційного забезпечення АПК.

Інновації, дорадництво, інформаційне забезпечення, трансфер технології, аграрний сектор.

У світовому співтоваристві гідне місце можуть посісти тільки країни, які забезпечують свою продовольчу безпеку на ґрунті раціонального ви-

користання природних ресурсів з урахуванням екологічних і ресурсоенергетичних обмежень, при гарному теоретичному та практичному оснащенні аграрної науки. Тому перед країнами постає питання інноваційного шляху розвитку сільського господарства, впровадження новітніх технологій та наукових розробок у виробничий процес. Україна не стала винятком, на тлі світової продовольчої кризи постала нагальна потреба в інтенсифікації сільського господарства [1].

Характер виробничих відносин, що склалися між науково-дослідною сферою АПК та сільськогосподарським виробництвом, до недавнього часу не стимулював інноваційну діяльність аграрної науки. Унаслідок цього спостерігається незацікавленість розробників інноваційних проектів у співпраці з виробниками сільськогосподарської продукції. Недооцінювання ролі інновацій та наукових досягнень негативно впливає на діяльність всього агропромислового комплексу. В розв'язанні цієї проблеми важливу роль має відігравати інформаційне забезпечення підприємництва, що стало невід'ємною складовою подальшого розвитку галузі. Інноваційний тип економіки, зокрема, агропромислового виробництва, практично неможливий без розвиненої інформаційної інфраструктури, що й викликає необхідність поглиблення теоретичних основ інформаційно-наукового забезпечення підприємств агропромислового комплексу і сприяти, цьому мають дорадчі служби або аграрний консалтинг.

Аналіз основних досліджень і публікацій Основні теоретичні і методологічні положення, пов'язані з розкриттям сутності й змісту інноваційної діяльності, особливостями і закономірностями її прояву на сільськогосподарських підприємствах, а також проблеми організації та розвитку дорадчої діяльності досліджували В.І. Благодатний, О.М. Бородіна, В.О. Василенко, С.А. Володіна, О.І. Дація, О.В. Донець, В.О. Заготова, С.М. Ілляшенко, Т.П. Кальна-Дубінюк, М.Х. Корецький, І.М. Криворучко, М.Ф. Кропивко, П.М. Макаренко, М.Й. Малік, Ю.Н. Новікова, І.А. Павленко, П.Т. Саблук та ін.

Мета дослідження – розглянути особливості формування і розвитку інноваційного процесу в сільському господарстві та окреслити місце дорадчих служб у системі трансферу технологій.

Виклад основного матеріалу. Економічна криза в сільському господарстві негативно позначилася, передусім, на темпах впровадження здобутків науково-технічного прогресу. Особливістю його депресивного типу в аграрній сфері України стало різке зниження обсягів національного виробництва технічних засобів і скорочення рівня технічної забезпеченості сільськогосподарських товаровиробників [2].

Концептуальні засади стратегії економічного і соціального розвитку України мають бути спрямовані на підвищення інноваційного рівня національного господарства, а саме: створення економічних стимулів та інституційного режиму для заохочення й ефективного використання досягнень науки в усіх сферах національної економіки; розбудову ефективно діючої інноваційної системи, що об'єднує компанії, дослідні центри, університети, венчурні підприємства тощо; здійснення якісних перетворень в освіті з можливостями

отримання кожним якісної безперервної освіти на основі об'єднання зусиль державних і благодійних фондів; формування динамічної інформаційної інфраструктури та конкурентного інноваційного сектору економіки [4].

Інноваційний процес реалізується передачею інформації зі сфери дослідження та її матеріальним перетворенням у виробництво і є сукупністю взаємопов'язаних елементів, що об'єднують виробничу діяльність та впровадження інновацій. Наукові організації, впроваджувальні формування і споживачі науково-технічної продукції (сільськогосподарські товаровиробники) повинні діяти скоординовано в інноваційному процесі: від виявлення потреби і наукового винаходу до масового освоєння інновацій.

Інноваційний процес пов'язаний зі створенням, освоєнням і розповсюдженням інновацій. У межах цього процесу розробники інновацій задля отримання прибутку створюють і просувають інновації до їх споживача. Починається цей процес із появи ідеї і закінчується її комерційною реалізацією.

В інноваційному процесі можуть брати участь як мінімум два суб'єкти – виробник інноваційного продукту і споживач, три (виробник інновації, впроваджувальні формування і споживач) і більше (інвестори, органи управління тощо). Крім наявності суб'єктів інноваційної діяльності для виробництва, впровадження і тиражування інноваційної розробки необхідно створення певних умов – потреби, можливості, мотивації і наявності інноваційної системи. Інноваційний процес реалізується передачею інформації зі сфери дослідження та її матеріальним перетворенням у виробництво і є сукупністю взаємопов'язаних елементів, що об'єднують діяльність по виробництву і впровадженню інновацій. Наукові організації, впроваджувальні формування і споживачі науково-технічної продукції (сільськогосподарські товаровиробники) повинні діяти скоординовано в інноваційному процесі: від виявлення потреби і наукового винаходу до масового освоєння інновацій.

У загальному вигляді структуру інноваційного процесу можна подати у вигляді чотирьох основних етапів:

- створення наукових розробок;
- розповсюдження інновацій (доведення інформації про інновації, навчання);
- освоєння інновацій у виробництві;
- оцінка ефективності інновацій [5].

Основною формою просування інновацій є трансфер технології: передача патентів на винаходи; патентне ліцензування; торгівля безпатентними винаходами; передача технологічної документації; передача ноу-хау; передача технологічних відомостей, що супроводжують придбання чи оренду (лізинг) устаткування і машин; інформаційний обмін у персональних контактах на семінарах, симпозіумах, виставках тощо; інжиніринг; наукові дослідження і розробки при обміні ученими й експертами; проведення різними фірмами спільних розробок і досліджень; організація спільного виробництва; організація спільного підприємства.

Трансфер технологій, який називається також передачею технології, являє собою процес передачі навичок, знань, технологій, методів ви-

робництва, зразків виробництва і складових об'єктів технологій між урядами та іншими установами задля забезпечення науково-технічного прогресу. Трансфер робить технології доступними для широкого кола користувачів, що сприяє подальшому використанню й відтворенню технологій, а також створення нових продуктів, процесів, матеріалів або послуг.

Для розповсюдження та впровадження інновацій, а отже, і трансферу технологій, використовуються різні напрями і конкретні канали. Важлива роль у цьому разі відводиться функціонуванню інноваційних формувань, які б сприяли ефективному впровадженню результатів інноваційної діяльності у виробництво та були з'єднувальною ланкою між наукою та виробництвом. На сучасному етапі цьому питанню не приділяється належної уваги. Згодом, у міру розвитку й удосконалення інформаційних технологій та інноваційних формувань, повинні бути створені умови для того, щоб товаровиробники дізнавалися про інновації не тільки з виробничого досвіду передових господарств, але й безпосередньо від науковців ще на стадії створення інновацій. І такими формуваннями, посередниками між суб'єктами інноваційного процесу, для аграрної галузі мають стати служби консалтингу або дорадчі служби, які, у свою чергу, є інтелектуальною підсистемою або елементом всієї системи інформаційного забезпечення АПК.

Дорадництво є запорукою науково-технічного прогресу в сільському господарстві. Ці організації є дуже активними учасниками аграрного інформаційного простору України, що продукують великі обсяги інформації, а також займаються її опрацюванням. Ці послуги створюють умови для отримання додаткового прибутку сільськогосподарськими товаровиробниками та сільським населенням. Але не всі можуть скористатися їхніми послугами.

Дорадчі послуги мають відігравати провідну роль у розробці ефективної системи обміну інформацією та знаннями в усій мережі інформаційного забезпечення АПК. Ця інтелектуальна складова мережі, а точніше, її структури, що надають різні види дорадчих послуг, незалежно від форм їх фінансування, мають спільними зусиллями створювати затребуваний інформаційний ресурс. Це ресурс, який користується попитом, і разом зі світовими ресурсами має відтворювати ефективне інформаційне середовище для виробників сільськогосподарської продукції.

Освоєння методів сільськогосподарського дорадництва особливо важливе для управлінських працівників районного, обласного рівнів управління АПК, регіональних сільськогосподарських дорадчих служб, консалтингових фірм, експертів-консультантів установ аграрної науки і освіти. Сільськогосподарське дорадництво складається з компонентів розповсюдження сільськогосподарських знань та інформації: інформування, підвищення кваліфікації, впровадження нововведень, експертного консультування.

Саме дорадчі служби спроможні реально донести до товаровиробників і використати для оптимізації їх виробничих функцій та процесів всі складові елементи системи інформаційного забезпечення аграрного сектору.

Система дорадництва складається з таких чотирьох підсистем:

1. *Інформаційно-довідкова*. Забезпечує ведення та поповнення банку даних інформаційних ресурсів, що постачаються науковими організаціями, бібліотеками, консультативними службами й товаровиробниками.

2. *Консультаційна*. Поєднує структури з консультаційного обслуговування галузі й підприємств АПК з економічного аналізу, організації, управління, технології та економіки виробництва, бізнес-планування й моніторингу.

3. *Інноваційна*. Забезпечує створення інновацій на базі нових знань, які дають змогу споживачу підвищити рівень розвитку виробництва, сприяє освоєнню знань.

4. *Навчальна*. Відкрита система, що спирається на інформаційну підсистему і практичне консультування [6].

Інноваційна діяльність це складна динамічна система дії і взаємодії різноманітних методів, чинників та органів управління, які займаються науковими дослідженнями, створенням нових видів продукції, удосконаленням устаткування й засобів праці, технологічних процесів та форм організації виробництва на основі новітніх досягнень науки і техніки; плануванням, фінансуванням і координацією науково-технічного прогресу; удосконаленням економічних важелів і стимулів; розробкою системи заходів щодо регулювання комплексу взаємозумовлених заходів, спрямованих на прискорення інтенсивного розвитку науково-технічного прогресу й підвищення його соціально-економічної ефективності. Вона пов'язана з трансформацією результатів наукових досліджень і розробок, винаходів та ідей у новий або вдосконалений продукт, запроваджений на ринку, в новий або вдосконалений технологічний процес, використаний у практичній діяльності, або в новий підхід до соціальних послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасний стан розвитку агропромислового комплексу потребує підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення сільського господарства в умовах ринкової економіки, надання дорадчих послуг з питань економіки, технологій, управління, маркетингу, обліку, податків, права, екології тощо, своєчасного виконання планів соціально-економічного розвитку, формування громадянського суспільства, поширення та впровадження у виробництво сучасних технологій, новітніх досягнень науки і техніки, що є основними завданнями сільськогосподарської дорадчої служби [1].

На сьогодні існує проблема забезпечення ефективної діяльності сільськогосподарських дорадчих служб, які утворені як юридичні особи і функціонують у різній організаційно-правовій формі та мають різні форми власності або є структурними підрозділами аграрних навчальних закладів і науково-дослідних установ.

Список літератури

1. Бабарика О. В. Впровадження інновацій у сільському господарстві / О. В. Бабарика // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – № 2 (18). – С. 26–30.
2. Інноваційно-технологічне забезпечення розвитку економіки : український вимір / В. В. Россоха // Агроінком. – 2011. – № 7–9. – С. 67–74.

3. Концепція формування державної системи сільськогосподарського дорадництва : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2011 р. № 1098-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1098-2011-p>.

4. Кулаєць М.М. Функціонування ринку науково-технічної продукції та його інформаційне забезпечення / М.М. Кулаєць, В.М. Просянік, М.Ф. Бабієнко [та ін.] // Агроінком. – 2011. – № 7–9. – С. 75–80.

5. Лаврук В.В. Інноваційний продукт у сільському господарстві як результат інноваційного процесу [Електронний ресурс] / В.В. Лаврук // Ефективна економіка. – 2010. – № 5. – Режим доступу до журналу : <http://www.economy.nauka.com.ua>

6. Основи аграрного консалтингу / [М.Ф. Кропивко, Т.П.Кальна-Дубінюк, М.Ф. Безкровний, І.М. Криворучко]. – К. : Освітня книга, 2006. – 224 с., іл.

Определены и обоснованы направления инновационного процесса, его структура и место в аграрном консалтинге и системе информационного обеспечения АПК.

Иновации, консалтинг, информационное обеспечение, трансфер технологии, аграрный сектор.

Defined and substantiated directions of the innovation process, its structure, its place in counseling and agriculture information supply.

Innovation, extension, information supply, transfer of technology, agriculture.